

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

**№ 1-2 (29-30)
2013**

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izrk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертацияларының негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Д. Досмырза
А.Д. Жүсіпов
Т.Е. Қаудыров
В.Т. Қоныс
Ж.О. Құлжабаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
А.М. Сәрсенов
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапақ

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор к., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Әділет министрі Б.М. Имашевтың Қазақстан Республикасы Премьер-Министрі С.Н. Ахметовтың қатысуымен өткізілген Министрліктің кеңейтілген алқа отырысындағы сөйлеген сөзі, Астана қ., 2013 жылғы 11 ақпан	9
«Қазақстан – 2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты»	16
А.А. СМАҒҰЛОВ Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы аясындағы елдің саяси және құқықтық жүйесін дамытудың негізгі бағыттары	16
Р.Т. НҰРТАЕВ Әділеттілік қағидатын сақтау кепілдігін нығайту мақсатында құқықтық мониторинг институтын жетілдіру және дамыту тапсырмаларын шешудегі Қазақстан Республикасы Президенті – Ұлт Көшбасшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан – 2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында айтылған идеяларды жүзеге асырудың өзекті мәселелері туралы.....	21
Конституциялық және әкімшілік құқық	33
М.Т. БАЙМАХАНОВ Қазақстандағы мемлекеттік қызмет көрсету институты және оның құқықтық жанамалығы.....	33
С.Ф. БЫЧКОВА Қазақстан Республикасында конституциялық қадағалауды заңнамалық реттеудің кейбір проблемалары туралы	39
Д. ДОСМЫРЗА Мемлекеттік басқару процесіндегі кедендік әкімшілік жүргізу жүйесі	45
С.С. ШЕШЕНБАЕВА Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс (жаңа редакциясы) нысанасының көлемі және әкімшілік заңнаманы реформалаудың түп мәтінінде «лауазымды тұлға» ұғымы.....	51
М.Т. ҒАБДУӘЛИЕВ Жергілікті өзін-өзі басқарудағы көкейтесті мәселелер (ой-пікірлер).....	55
Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы	62
Е.Н. НҰРҒАЛИЕВА Қазақстан Республикасы Еңбек кодексі нормаларын қолданудың тәжірибелік мәселелері	62

С.К. ЫДЫРЫШЕВА, А.В. ТРИНКОЛЕНКО	
Ноу-хауды беру келісім шарты өнеркәсіптік меншік объектілеріне құқықтарды басқа тұлғаларға беру шартының түрі ретінде	66
«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне меншік құқығын қорғауды, шарттық міндеттемелерді қорғауға кепілдік беруді күшейту мен оларды бұзғаны үшін жауапкершілікті қатаңдату мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы бойынша Қазақстан Республикасы Каспий қоғамдық университетінің ұсыныстары	70
С.Б. АҚАТОВА	
Соттарда меншік құқығын қорғау ісі бойынша туындайтын кейбір мәселелер туралы	78
Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу	83
С.М. РАХМЕТОВ	
Қылмыстық кодекстің коммерциялық сатып алуға не сыбайлас жемқорлық қылмысқа арандату үшін жауаптылық туралы нормаларын жетілдіру проблемалары (ҚК 349 бабы)	83
Н.А. САРТАЕВА	
Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: уақыт призmasıмен қарағанда (1997-2003 жж.)	89
Т.Ә. СЕРІКБАЕВ	
Баланы қорғау және қылмыстық заңнаманы дамыту	94
М.Н. БАРАНОВ, А.Е. ЖҰМЖАЕВА	
Пробациялық қызметте электрондық аңду құрал-жабдықтарын қолданудағы шетелдік тәжірибе	98
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану	102
М.А. СӨРСЕМБАЕВ	
КО (БЭК) құқығының, ДСҰ құқығы мен Қазақстанның құқық жүйесінің заңдық мазмұны және оларды біріздендіру проблемалары	102
Ж.И. ИБРАГИМОВ	
Еуразиялық экономикалық одақтың құрылуының құқықтық мәселелері.....	111
Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен	118
Н.М. ПРИМАШЕВ	
Азаматтық авиация саласының техникалық терминдері мен нормаларын аударудың кейбір аспектілері	118
М.Ә. АЙЫМБЕТОВ	
Заң терминдерінің түпмәтіндік қолданысы	124
Ж.М. ТҰРАРОВА	
Азаматтық кодекстің стильдік мәселелері	127
Шетелдік тәжірибе	131
З.С. БАЙНИЯЗОВА (Саратов қ.)	
Құқықтық жүйе Ресейдегі азаматтық қоғамның қалыптасуы мен дамуының заңды өлшемшарты ретінде	131
Б.Б. СУДАВИЧИУС (Вильнюс қ.)	
Литва Республикасында қаржы рыногын қадағалау жүйесі	135
Е.Б. ВАЙТЕКЕНЕ (Вильнюс қ.)	
Литва Республикасында азаматтықты құқықтық реттеудің конституциялық негіздері	141
А.В. СКРЫПНИКОВ (Мәскеу қ.), А.П. ДОЛГОВ (Пенза қ.), К.А. ДОЛГОВ (Мәскеу қ.)	
Қазіргі заманғы Ресейдегі білім беру бастамалары	148
О.В. МУЗА (Киев қ.)	
Украинада әкімшілік іс жүргізу доктринасының қалыптасуы	158
И.А. ГУМЕНЮК (Киев қ.)	
Украина заң ғылымында «мемлекеттің әлеуметтік міндеттемелері» ұғымының мазмұны	164
С.А. БОГОЛЮБОВ (Мәскеу қ.)	
Қазақстанның, Ресейдің және Беларусьтің экологиялық-құқықтық басымдықтары	168

Б.Б. САМАРХОДЖАЕВ, М.А. АХАДОВА (Ташкент қ.)	
Инвестициялық құқықтық қатынастар және инвестициялық қызмет ұғымы	176
О.О. ЖУРАВЛЕВА (Мәскеу қ.)	
Ресей Федерациясында мемлекеттік емес зейнетақымен қамсыздандыруды салықтық-құқықтық ынталандыру проблемалары	182
А.В. ШМОНИН, О.И. СЕМЫКИНА (Мәскеу қ.)	
Ресейдегі экономикалық бағыттағы қылмыстарға қарсы күрестің мән-жайы туралы мәселе	187
В.Л. КУДРЯВЦЕВ (Мәскеу қ.)	
РФ ҚК «Террористік акт» деген 205-бабының 1-тармағында көзделген қылмыстың объективтік жағы: теория және практика мәселелері	193
О.В. МАКАРОВА (Мәскеу қ.)	
Ресей қылмыстық сот ісін жүргізудегі сот төрелігін іске асырудың халықаралық стандарттарын жүзеге асыру туралы	202
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (Киев қ.)	
Сот төрелігін іске асыруға халықтың тікелей қатысуы: Украинадағы заңнамалық реттеу проблемалары	211
Э.Л. СИДОРЕНКО (Мәскеу қ.)	
Қылмыстық құқықтағы «жәбірленуші» ұғымы мен оның белгілері туралы мәселе	218
Э. БЕСЕЛИЯ (Кутаиси қ.)	
Грузиядағы азаптауды және басқа да қатал, адамгершілікке жат немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің алдын алудың тұжырымдамалық тәсілдері	224
М.Н. КОПЫЛОВ (Мәскеу қ.), НГУЕН КУАНГ ТЬЕН (Вьетнам)	
Экологиялық тұрғыда тұрақты қалалар туралы халықаралық құқықтағы әмбебаптылық пен өңірлілік (АСЕАН мысалында)	234
Л.Э. КАМЕНКОВА (Минск қ.)	
Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының Экономикалық Соты жанындағы Дауларды реттеу жөніндегі халықаралық орталық: шаруашылық жүргізу субъектілеріне арналған артықшылықтар	242
И.М. АЛИЕВ (Баку қ.)	
Қазіргі заманғы Әзербайжандағы діндарлық пен мемлекетті салыстыра қарау	247
Құқық қолдану тәжірибе	251
К.А. АРАЛБЕКОВА	
«Балаларың үшін алимент төле!»	251
Жас ғалым мінбері	253
Б.Н. КӨРПОВ	
XVIII – XIX ғасырлардағы либералды идеологиялық парадигманың қалыптасуы мен дамуы	253
А.Д. НАУРЫЗБАЕВ	
«Мүлік», «мүліктік құқық» түсінігі және олардың «меншік», «меншік құқығы» категорияларымен ара қатынасы	257
Г.Т. ҚАНАПЬЯНОВА	
Мемлекеттің мүліктік құқықтарын қорғаудың азаматтық-құқықтық тәсілдерінің жүйесі	265
Т.М. АЙТАНОВ	
Қазақстанның әлеуметтік жаңғырту жағдайындағы медиация институтының дамуы	269
Г.Х. ЮСУПОВА	
Қазақстан Республикасы Жоғары Сотының нормативтік сот тәжірибесі туралы	274
А.Т. ҚОНЫСБЕКОВА	
Адам саудасына қарсы тұрудың көкейкесті мәселелері	278
Д.Ж. СМАҒҰЛОВА	
Қылмыстық сот ісін жүргізу саласындағы халықаралық құқықтық ынтымақтастық	283
Н. ЕЛАМАНОВ	
«Экстремизм» және «терроризм» ұғымдарының арақатынасы	288
С.С. УМАРОВ	
Жоғарғы Соттың нормативтік қаулыларын қолдануда туындайтын кейбір мәселелер туралы	293

А.С. СЕЙЛХАНОВА	
Қазақстан Республикасындағы адам саудасымен күресудегі алдын-алу шараларын жетілдіру	298
Б.С. КҮЗЕМБАЕВА	
Трансұлттық ұйымдасқан қылмыстылық және оның Қазақстан Республикасындағы белгілері	302
А.М. КЕНЖАЛИЕВА	
Қылмыстық іс жүргізудегі тергеу қателіктерінің түсінігі	307
М.Ж. МЕЛДЕБАЙ	
Сотталғандардың жеке басы қауіпсіздігі мен ар-ождан бостандығын қамтамасыз ету	312
Е.К. ҚҰРМАНОВ	
Қылмыстылықтың алдын-алу жолдары	315
Т.Ж. СЫЗДЫҚОВ	
Қылмыстылықты жасыруға қарсы іс-әрекеттер шаралары	319
У.Б. БАЙМАХАНОВ	
Ақпараттық қауіпсіздік киберқылмысқа қарсы тұру құралы ретінде	323
А.А. МҰХАМАДИЕВ	
Қылмыстық құқықтағы адам өлтірудің субъективтік жағының саралау белгілері	326
Е.М. КҮЛБАЕВ	
Есірткі заттарды және психотроптық заттарды заңсыз дайындау, өңдеу, иемденіп алу, сақтау, тасымалдау, жөнелту немесе сату қылмысының қылмыстық-құқықтық аспектілері	330
О.Ж. ЖҮКЕНОВ	
Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексі жобасының тұжырымдамасын бағалау	335
К. УМИРЗАХОВА	
Ұлттық және халықаралық корпоративтік құқықтың салыстырмалы сипаттамасы	338
Сын және библиография	342
РУМЕН СТЕФАНОВ	
«Еуропалық Одақтың сыртқы саясаты» атты В. Катранджиевтің кітабына (Болгария. София: Әскерлік баспасы, 2011) ой-пікір	342
Ақпараттық хабарламалар	346
2013 ж. 12 ақпанда өткен дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама	346
2013 ж. 13 ақпанда Қазан қ. (Ресей Федерациясы) өткен Бүкілресейлік ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама	348
2013 ж. 20 наурызда Астана қ. өткен «Қазақстан Республикасының жаңа қылмыстық заңнамасы: проблемалары, тенденциялары және жетілдіру жолдары» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама	350
2013 ж. 29 наурызда өткен дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама	352
2013 ж. 5 сәуірде Астана қ. өткен «Құқықтық нормалардың орыс және қазақ тілдеріндегі мәтіндерінің теңтүпнұсқалылығын қамтамасыз етудің кейбір мәселелері» атты дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама	354
Даналық ойлар	358
Мерейтой	359
З.ғ.д., профессор В.А. Кимнің 90 жасына орай	359
Қазақстан Республикасының Заң шығару институтына 20 жыл	362

**№ 1-2 (29-30)
2013**

Собственник и издатель:

ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года

Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izrk.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:

Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчасвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:

Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Д. Досмырза
А.Д. Жусупов
Т.Е. Каудыров
В.Т. Конусова
Ж.О. Кулжабаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
А.М. Сарсенов
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:

Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

**Вестник
Института
Законодательства
Республики Казахстан
научно-правовой журнал**

СОДЕРЖАНИЕ

Выступление Министра юстиции Республики Казахстан Имашева Б.М.
на расширенном заседании коллегии Министерства с участием Премьер-
Министра Республики Казахстан Ахметова С.Н. по итогам работы
органов юстиции за 2012 год г. Астана, 11 февраля 2013 года 9

*«Стратегия «Казахстан – 2050»: новый политический курс
состоявшегося государства» 16*

А.А. СМАГУЛОВ

Основные векторы развития политической и правовой системы страны
в свете Послания Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева
народу Казахстана 16
Р.Т. НУРТАЕВ

Об актуальных проблемах реализации идей, озвученных в Послании
Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Нурсултана
Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан – 2050»: новый
политический курс состоявшегося государства», в решении задачи
совершенствования и развития института правового мониторинга в целях
укрепления гарантий соблюдения принципа справедливости 21

Конституционное и административное право 33

М.Т. БАЙМАХАНОВ

Институт государственных услуг в Казахстане и его правовое
опосредование 33
С.Ф. БЫЧКОВА

О некоторых проблемах законодательного регулирования
конституционного надзора в Республике Казахстан 39
Д. ДОСМЫРЗА

Система таможенного администрирования в государственном
управленческом процессе 45
С.С. ШИШИМБАЕВА

Объем предмета Кодекса об административных правонарушениях (новая
редакция) и понятия «должностное лицо» в контексте реформирования
административного законодательства 51
М.Т. ГАБДУАЛИЕВ

Наш трудный путь к местному самоуправлению (размышления) 55

Гражданское и гражданско-процессуальное право 62

Е.Н. НУРГАЛИЕВА

Практические вопросы применения норм Трудового кодекса Республики
Казахстан 62

С.К. ИДРЫШЕВА, А.В. ТРИНКОЛЕНКО	
Договор о передаче ноу-хау как вид договора о передаче прав на объекты промышленной собственности.....	66
Предложения НИИ частного права Каспийского общественного университета по проекту Закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам усиления защиты права собственности, гарантирования защиты договорных обязательств и ужесточения ответственности за их нарушение»	70
С.Б. АКАТОВА	
О некоторых вопросах, возникающих в судах по делам о защите права собственности	78
Уголовное право и уголовный процесс	83
С.М. РАХМЕТОВ	
Проблемы совершенствования норм Уголовного кодекса об ответственности за провокацию коммерческого подкупа либо коррупционного преступления (ст. 349 УК)	83
Н.А. САРТАЕВА	
Уголовный кодекс Республики Казахстан: через призму времени (1997-2003 годы)	89
Т.А. СЕРИКБАЕВ	
Охрана детей и развитие уголовного законодательства	94
М.Н. БАРАНОВ, А.Е. ЖУМЖАЕВА	
Зарубежный опыт применения электронных средств слежения в деятельности службы пробации	98
Международное право и сравнительное правоведение	102
М.А. САРСЕМБАЕВ	
Юридическое содержание права ТС (ЕЭП), права ВТО и правовой системы Казахстана и проблемы их унификации	102
Ж.И. ИБРАГИМОВ	
Правовые проблемы создания Евразийского экономического союза	111
Из практики законодательства на государственном языке	118
Н.М. ПРИМАШЕВ	
Некоторые аспекты перевода технических терминов и норм сферы гражданской авиации	118
М.А. АЙЫМБЕТОВ	
Контекстное использование законодательных терминов	124
Ж.М. ТУРАРОВА	
Стилистические вопросы Гражданского кодекса	127
Зарубежный опыт	131
З.С. БАЙНИЯЗОВА (г. Саратов)	
Правовая система как юридический параметр формирования и развития гражданского общества в России	131
Б.Б. СУДАВИЧЮС (г. Вильнюс)	
Система надзора за финансовым рынком в Литовской Республике	135
Е.Б. ВАЙТЕКЕНЕ (г. Вильнюс)	
Constitutional grounds of legal regulation of citizenship in the Republic of Lithuania (Конституционные основы правового регулирования гражданства в Литовской Республике).....	141
А.В. СКРЫПНИКОВ (г. Москва), А.П. ДОЛГОВ (г. Пенза), К.А. ДОЛГОВ (г. Москва)	
Образовательные инициативы современной России	148
О.В. МУЗА (г. Киев)	
Формирование доктрины административного процесса в Украине	158
И.А. ГУМЕНЮК (г. Киев)	
Содержание понятия «социальные обязательства государства» в украинской юридической науке.....	164
С.А. БОГОЛЮБОВ (г. Москва)	
Эколого-правовые приоритеты Казахстана, России и Беларуси	168

Б.Б. САМАРХОДЖАЕВ, М.А. АХАДОВА (г.Ташкент)	
Понятие инвестиционных правоотношений и инвестиционной деятельности	176
О.О. ЖУРАВЛЕВА (г. Москва)	
Проблемы налогово-правового стимулирования негосударственного пенсионного обеспечения в Российской Федерации	182
А.В. ШМОНИН, О.И. СЕМЫКИНА (г. Москва)	
К вопросу о состоянии борьбы с преступлениями экономической направленности в России	187
В.Л. КУДРЯВЦЕВ (г. Москва)	
Объективная сторона преступления, предусмотренного ч.1 ст. 205 УК РФ «Террористический акт»: некоторые вопросы теории и практики	193
О.В. МАКАРОВА (г. Москва)	
О реализации международных стандартов отправления правосудия в уголовном судопроизводстве России.....	202
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (г. Киев)	
Прямое участие народа при осуществлении правосудия: проблемы законодательного регулирования в Украине	211
Э.Л. СИДОРЕНКО (г. Москва)	
К вопросу о понятии и признаках потерпевшего в уголовном праве	218
Э. БЕСЕЛИЯ (г. Кутаиси)	
Концептуальные подходы по предотвращению пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания в Грузии	224
М.Н. КОПЫЛОВ (г. Москва), НГУЕН КУАНГ ТЬЕН (Вьетнам)	
Универсальное и региональное в международном праве об экологически устойчивых городах (на примере АСЕАН).....	234
Л.Э. КАМЕНКОВА (г. Минск)	
Международный центр по урегулированию споров при Экономическом Суде Содружества Независимых Государств: преимущества для хозяйствующих субъектов	242
И.М. АЛИЕВ (г. Баку)	
Сопоставление религиозности и государства в современном Азербайджане	247
Правоприменительная практика.....	251
К.А. АРАЛБЕКОВА «Плати алименты, ради детей!».....	251
Трибуна молодого ученого.....	253
Б.Н. КАРИПОВ	
Формирование и развитие либеральной идеологической парадигмы в XVIII - XIX веках.....	253
А.Д. НАУРЫЗБАЕВ	
Понятие «имущество», «имущественные права» и их соотношение с категориями «собственность» и «право собственности»	257
Г.Т. КАНАПЬЯНОВА	
Система гражданско-правовых способов защиты имущественных прав государства	265
Т.М. АЙТАНОВ	
Развитие института медиации в условиях социальной модернизации Казахстана	269
Г.Х. ЮСУПОВА	
О нормативной судебной практике Верховного Суда Республики Казахстан	274
А.Т. КОНЫСБЕКОВА	
Актуальные вопросы в проблеме противодействия торговле людьми	278
Д.Ж. СМАГУЛОВА	
Международно-правовое сотрудничество государств в сфере уголовного судопроизводства.....	283
Н. ЕЛАМАНОВ	
Взаимосвязь понятий «экстремизм» и «терроризм».....	288
С. С. УМАРОВ	
О некоторых вопросах применения нормативных постановлений Верховного Суда.....	293

А.С. СЕЙЛХАНОВА	
Совершенствование мер предупреждения в борьбе с торговлей людьми в Республике Казахстан	298
Б.С. КУЗЕМБАЕВА	
Транснациональная организованная преступность и ее признаки в Республике Казахстан	302
А.М. КЕНЖАЛИЕВА	
Понятие следственных ошибок в уголовном процессе	307
М.Ж. МЕЛДЕБАЙ	
Обеспечение безопасности личности, чести и достоинства осужденных	312
Е.К. КУРМАНОВ	
Предупреждение преступности.....	315
Т.Ж. СЫЗДЫҚОВ	
Меры противодействия латентизации преступности	319
У.Б. БАЙМАХАНОВ	
Информационная безопасность как средство противодействия киберпреступности.....	323
А.А. МУХАМАДИЕВ	
Квалифицирующие признаки субъективной стороны убийства в уголовном праве.....	326
Е.М. КУЛЬБАЕВ	
Уголовные правовые аспекты незаконного изготовления, переработки, приобретения, хранения, перевозки, пересылки, либо сбыта наркотических средств или психотропных веществ.....	330
О.Ж. ЖУКЕНОВ	
Оценка концепции проекта Предпринимательского кодекса Республики Казахстан	335
К. УМИРЗАХОВА	
Сравнительная характеристика национального и международного корпоративного права	338
Критика и библиография	342
РУМЕН СТЕФАНОВ	
Рецензия на книгу В. Катранджиева «Внешняя политика Европейского Союза». - Болгария. София: Военное издательство, 2011	342
Информационные сообщения	346
Информационное сообщение о круглом столе 12 февраля 2013 г.	347
Информационное сообщение о Всероссийской научно-практической конференции 13 февраля 2013 г. в г. Казань (Российская Федерация)	349
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Новое уголовное законодательство Республики Казахстан: проблемы, тенденции и пути совершенствования» 20 марта 2013 г. в г. Астане	351
Информационное сообщение о круглом столе 29 марта 2013 г.	353
Информационное сообщение о круглом столе «Некоторые вопросы обеспечения аутентичности текстов правовых норм на русском и казахском языках» 5 апреля 2013 г. в г. Астане	356
Мудрые мысли	358
Юбилей	359
К 90-летию д.ю.н., проф. Кима В.А.	359
Институту законодательства Республики Казахстан – 20 лет	362

Тұрарова Жұмагүл Мұхтарқызы,
*ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының
НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық
сараптама секторының аға ғылыми қызметкері*

АЗАМАТТЫҚ КОДЕКСТІҢ СТИЛЬДІК МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазақстан Республикасының Президенті – Ұлт көшбасшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан – 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында Қазақстан Республикасы дамуының, оның ішінде тіл саясатына қатысты перспективалық бағыттары: «Жауапкершілікті тіл саясаты қазақ ұлтын біріктіруші басты факторлардың бірі болып табылады. Қазақ тілі – біздің рухани негізіміз. Біздің міндетіміз – оны барлық салада белсенді пайдалана отырып дамыту. Қазақ тілінің осы заманның биік талабына сай, бай терминологиялық қорын жасаған соң оны рет-ретімен, кезең-кезеңімен қоғамдық өмірдің бар саласына батыл енгізіп, тілді заманға сай үйлестіру қажет» - деп атап өтілген [4].

Осы міндеттерді іске асырудағы қазақ тілін қолдануды жетілдіру қажет саланың бірі – заң шығармашылығы саласы екендігі белгілі.

Заң шығармашылығы қызметі қоғамдық қатынастарды құқықтық регламенттеуді жетілдіруге, әлеуметтік мүдделердің дамуын құқықтық үйлестіруге бағытталған құқық көздері – нормативтік құқықтық актілерді шығаруды қамтитын құқықтық жұмыстың күрделі саласы.

Осы қызметтің нәтижесі, қоғамды құқықтық реттеудің тегігі – ұлттық заңнама бүгінгі күні түрлі салаға тиесілі нормативтік құқықтық актілердің үлкен ауқымын білдіреді. Уақыт талабы қолданыстағы заңдарды құқықтық жетілдіру, жүйелеу, жаңғыртумен қатар оның нормаларын бірыңғай ұғымдық, тілдік нормалық әдіснамалық тұрғыда жетілдіру мәселелерін алға қояды [10].

Осы мәселелер азаматтық құқықтық қатынастар саласындағы маңызды актінің бірі, соңғы жылдары сан-салалы түзетулер енгізіліп, күнбе күн жаңғыртылып отырған Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі мәтініне қатысты жиі айтылғандығы белгілі. Қабылдағанына 19 жыл уақыт болған бұл актінің

қазақ тіліндегі мәтіні туралы сынның айтылуы да орынды.

Азаматтық кодекстің нормалары арнайы актілермен, жеке заңдармен, заңға тәуелді актілермен реттелетін азаматтық қатынастардың көптеген салалары үшін құқықтық бастау болып табылады. Ал қоғамдық қатынастардың дамуы Азаматтық кодекстің нормаларын үнемі құқықтық жетілдіруді, мәтінінің сапасын арттыруды талап ететіндігі анық.

Аталған кодекстің мәтініне қойылатын талаптар ретінде ресми құжат түрлеріне қатысты тілдік норманың, оның ішінде функционалдық стильдегі лексикалық, грамматикалық, сондай-ақ орфографиялық және пунктуациялық нормалардың сақталуын атауға болады.

Тілдік құралдар болып табылатын сөйлем, тұрақты сөз тіркестері, сөздер мен аббревиатуралардың осы нормаларға сай пайдаланылуы құқық нормасының мазмұны айқын, түсінікті, логикалық жағынан дұрыс құрылуын қамтамасыз етеді [2, 7].

Мәселен, заң мәтініне қойылатын тілдік және стильдік талаптар мәтінді функционалдық қызметіне сай құруды, әдеби тіл нормасына сай жазуды міндеттейді. Мәселен, заң тілінің көп бөлігі барлық стильде қолданыла беретін бейтарап сөздерден және саламен байланысты сөздер мен терминдерден тұрады. Олардың пайдаланылу жиілігі заң тілі стилінің ерекшеліктерінің бірі болып табылады. Заң лексикасының нормасына сай заң мәтінінде қарапайым сөздер, диалектизмдер, көнерген сөздер мен неологизмдер, фразеологизмдер мен экспрессивтік-эмоционалдық мәндегі сөздер пайдаланылмайды [1, 2, 9].

Мұндай лексика-стилистикалық кемшіліктерге жол беру көп жағдайда заң мәтінінің түсініксіз болуына әкеледі.

Ал Азаматтық кодексте оның құқықтық нормасына нұқсан келтіретін, қайшылықтар туындататын, әртүрлі түсінуге әкелетін тілдік және

стильдік кемшіліктердің көптігін айтуға болады. Олардың бірқатары сөздер мен сөз тіркестерді бірізді жазбау, синонимдік қатарларды жиі пайдалану, мағынасына сәйкес келмейтін сөздер мен сөз тіркестерді пайдалану сияқты лексика-стистикалық қателерді, сондай-ақ сөз тұлғасы, сөз тіркесі мен сөйлем құрылысы олқылықтарынан туындаған грамматикалық қателерді қамтиды, мысалы: «өлді деп жариялануы» – «объявлено умершим» (31-баптың 2-тармағы), «хал актілерін жазу кітаптарына оның өлгені туралы жазба» – «запись о его смерти в книгах записей актов» (32-бап), «Қайтыс болған кооператив мүшесінің мұрагері» – «наследника умершего члена кооператива» (100-баптың 4-тармағы), «оралымды басқару құқығы» – «право оперативного управления» (195-баптың 1-тармағы), «жедел басқаруға» – «оперативное управление» (355-баптың 1-тармағы), «еңсерілмейтін күштің салдарынан» – «вследствие непреодолимой силы» (328-баптың 4-тармағы), «дүлей құбылыстар салдарынан» – «вследствие непреодолимой силы» (359-баптың 2-тармағы), «дүлей күштер себепші болса» – «обусловлено непреодолимой силой» (363-баптың 2-тармағы), «Қозғалмайтын мүлік» – «недвижимое имущество» (236-баптың 3-тармағы), «жылжымайтын мүлік» – «недвижимое имущество» (244-баптың 1-тармағы), «Субсидиялық жауапкершілік» – «субсидиарная ответственность» (357-бап), «субсидиарлық жауаптылықта болады» – «субсидиарную ответственность» (44-баптың 1-тармағының 4 бөлігі), «субсидиялық жауапты болады» – «несет субсидиарную ответственность» (62-баптың 2-тармағы), «құнды қағаздарды» – «ценные бумаги» (128-1-баптың 21 тармағы), «Бағалы қағаздар» – «ценных бумаг» (406-баптың 2-тармағы, «тауар таңбаларында» – «товарных знаках» (38-баптың 4-тармағы), «тауарлық белгілер» – «товарные знаки» (961-баптың 3-тармағының 2-тармағы), «тауар таңбасына» – «с товарным знаком» 1020-баптың 4-тармағы деген сөз тіркестері [3].

Грамматикалық норма сөз құрау, морфологиялық және синтаксистік нормалардан құралатындығы, морфологиялық нормалар сөз табы сөздерінің грамматикалық түрлерін дұрыс құруды қамтыса, синтаксистік нормалар сөз тіркестері мен сөйлем сияқты синтаксистік бірлікті дұрыс құрауды белгілеп, сөздердің байланысуын, сөйлем мүшелерінің бірлігін қарастырады [6, 9].

Азаматтық кодекстің қазақ тіліндегі мәтінінде

осы грамматикалық нормаларды сақтамаудан болған кемшіліктер жиі кездеседі. Мәселен, «Азамат тегі мен есімін, сондай-ақ қалауы бойынша - әкесінің атын қоса отырып, өз атымен құқықтар мен міндеттер алады және оларды жүзеге асырады» – «Гражданин приобретает и осуществляет права и обязанности под своим именем, которое включает фамилию и имя, а также по желанию – отчество» (15-баптың 1-тармағы) [3].

Дұрысы: «Азамат тегі мен есімін, сондай-ақ қалауы бойынша әкесінің атын қоса отырып, өз атынан құқықтар мен міндеттерге ие болып, оларды жүзеге асырады».

Сондай-ақ «Жеке кәсіпкерлерді мемлекеттік тіркеу өз бетімен тіркелу сипатында жасалады және жеке кәсіпкер ретінде есепке алынады.» – «Государственная регистрация индивидуальных предпринимателей носит явочный характер и заключается в постановке на учет в качестве индивидуального предпринимателя.» (19-баптың 2-тармағы) [3].

Дұрысы: «Жеке кәсіпкерлерді мемлекеттік тіркеу келу түріндегі сипатта болады және жеке кәсіпкер ретінде есепке алынады.»

Азаматтық кодекстің мәтінінде сөздердің құрамы мен сөздердің орнын сақтамаудан туындаған мұндай лексика-грамматикалық кемшіліктер жиі кездеседі.

Сондай-ақ Азаматтық кодекстің мәтінінде сөздерді дұрыс жазу ережелерін (орфографиялық нормаларды) сақтамауға жол берілген. Мәселен, емле ережелерін сақтамау не әртүрлі жазуға мысал ретінде «кез-келген уақытта» (67-баптың 1-тармағы), «бара-бар үлес» (100-баптың 4-тармақшасы), «барабар сомдан» (59-баптың 1-тармағының екінші бөлігі) және әрпі дұрыс жазылмаған «Заң күші бар Жарлықтарынан» – «указов Президента Республики Казахстан» (3-баптың 1-тармағы), «қойманың атауы мен мекен-жайы» – «наименование и адрес склада» (799-баптың 2-тармағының 2) тармақшасы) деген сөз тіркестері, вариантты түрде жазылған «қақылы» – «вправе» (3-бапта 7-тармақта, 333-баптың 2-тармағы), «құқылы» (338-1-баптың 1-тармағының 2 бөлігі), «жобалық-сметалық құжаттамада» – «в проектно-сметной документации» (665-баптың 1-тармағы тармақшасы), «жобалау-сметалық құжаттаманы» – «проектно-сметную документацию» (667-баптың 1-тармағы) деген сөздерді атауға болады [3].

Алынған мысалдардан сөздерді бірге және бөлек және дефис арқылы жазу, бас әріпті пайдалану, дыбыстарды жазу, сөз және оның

мағыналы бөлшектерін жазу ережелерінің сақталмағандығын көруге болады.

Сонымен бірге заң тілінде ойды нақты, дәл, түсінікті жеткізу үшін, жазуда сөйлемдердің құрылым ерекшелігін, интонацияны берудің шартты белгілерін қою, мәтін мазмұнын дәл беру тәсілінің бірі болып табылатын тыныс белгілерін дұрыс пайдаланудың маңызы зор. Өйткені тыныс белгілерсіз сөйлемді жазу да, оқу да, мағынасын түсіну де қиын [1, 5].

Азаматтық кодексте тыныс белгілерінің дұрыс пайдаланылмауына мысал ретінде артық үтір белгісінің қойылуын атауға болады. Мысалы, «Көлік құралын экипажсыз жалдау шарты оның мерзіміне қарамастан, жазбаша түрде жасалуға тиіс» – «Договор аренды транспортного средства без экипажа должен быть заключен в письменной форме независимо от его срока.» (594-2-бап), «Егер ақшаны азамат салған болса, банктегі ақшаға билік ету құқығын не азаматтың өзі, не ол осы құқықты сеніп берген адам пайдаланады. – «Если деньги были внесены гражданином, то правом распоряжения деньгами, находящимися в банке, пользуется либо сам гражданин, либо лицо, которому он доверил это

право.» (479-баптың 2-тармағы) [3].

Келтірілген мысалдарды талдай отырып, тілдік нормаларды сақтамау нормативтік құқықтық актіні орыс және қазақ тілдеріндегі мәтіндердің сәйкессіздігіне әкелетін себеп деп бағалауға болады.

Азаматтық кодекстің кемшіліктерін бірден түзетуге мүмкіндік жоқ, қолданыстағы акті болғандықтан оның редакциясын толық қайта қабылдау не оған біртіндеп түзету енгізу жолымен ғана олқылықты жоюға болады.

Қазіргі мүмкіндігіміз нормативтік құқықтық актілер жобаларын әзірлеу барысында мұндай кемшіліктерге жол бермеу болып табылады.

Заң стилінің мазмұндық сипаты оның қолданылатын қоғамдық қызметі саласына тікелей әсер ететіндіктен құқық материалының мәтінін жетілдіру жұмыстарын мұқият жүзеге асыру қажет.

Қорыта айтқанда, тілдік норманың осы талаптарын сақтау ұлттық заңнаманы жетілдіруде, оның ішінде мемлекеттік тілдегі нормативтік құқықтық актілердің сапасын жоғарылатуда басшылыққа алынуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Айтмұқанова А. Емле және тыныс белгілері – сауаттылықтың кепілі / Материалы практического семинара, проведенного 2 июня 2010 года на тему: «Некоторые проблемы переводческой деятельности», 2010. – 20 бет
2. Балақаев М. Қазақ тілінің стилистикасы: оқулық. 3-ші басылым. - Алматы: «Дәуір», 2005. - 256 бет.
3. Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі «Заң» деректер базасы 5.03.2013ж. жағдай бойынша.
4. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан – 2050»: Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халықына Жолдауы.
5. Мұсабекова Ф. Қазіргі қазақ тілі пунктуациясы: оқу құралы. Екінші басылым. - Алматы, Ана тілі, 1991. – 128 бет
6. Салқынбай А., Абақан Е. Лингвистикалық түсіндірме сөздік. – Алматы: Сөздік-Словарь, 1998. – 304 бет.
7. Тыныс белгілері. - <http://kk.wikipedia.org/wiki>және <http://kaz-referaty.ucoz.kz/load> (11.03.2012ж.)
8. Төлеуғалиев Ғ. Қазақстан Республикасының Азаматтық құқығы. Академиялық курс. 1 том. - Алматы: Жеті жарғы, 2001. - 376 бет.
9. Языковая и речевая норма - <http://imp.rudn.ru/ffec/rlang/rl5.html> (11.03.2012ж.).
10. Юридическая техника: учебное пособие по подготовке законопроектов и иных нормативных правовых актов органами исполнительной власти/ Ин-т законодательства и сравн. правоведения при Правительстве Российской Федерации; под ред. член-корр. Т.Я. Хабриевой, проф. Н.А. Власенко. – М.: Эксмо, 2010. – 272 с. – (Российское юридическое образование).

Мақалада Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің тілі мен стилі мәселелері қаралады. Түйін сөздер: сөз тіркестері, заң техникасы, стилистикалық проблемалары.

В статье рассматриваются вопросы языка и стиля Гражданского кодекса Республики Казахстан.

Ключевые слова: словосочетания, юридическая техника, стилистические проблемы.

The article examines the language and the Style issues of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan
Keywords: phrases, juridical technique, stilistical problems.

Жұмагүл Мұхтарқызы Тұрарова,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының аға ғылыми қызметкері

Азаматтық кодекстің стильдік мәселелері

Турарова Жумагуль Мухтаровна,

старший научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК

Стилистические вопросы Гражданского кодекса

Turarova Zhumagul Mukhtarovna,

senior research fellow of the sector of scientific-linguistic expertise of legal acts and international agreements of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan

Stylistic issues of the Civil Code

